

УДК 342.553

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.05.04>

Ладиченко Віктор Валерійович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів
та природокористування України,
ORCID 0000-0002-7823-7572
ndi_land_law@ukr.net

Головка Людмила Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів
та природокористування України,
ORCID 0000-0002-3742-2827
golovko_l@nubip.edu.ua

Капплова Ольга,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри менеджменту і економіки
Університету Томаша Баті (м. Злін, Чехія)
ORCID 0000-000304213-5168
kapplova@utb.cz

МУНІЦИПАЛІТЕТ ЯК РЕГУЛЯТОР ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Анотація

Мета статті. У статті розглянуто досвід органів місцевого самоврядування в країнах ЄС у сфері поводження з побутовими відходами, який виправдав себе на практиці. Досліджено законодавство ЄС у зазначеній сфері. Встановлено напрямки запобігання виникненню відходів на муніципальному рівні.

Наукова новизна. У зв'язку з незадовільним станом виконання в Україні зобов'язань, покладених на органи місцевої влади законом «Про відходи», пропонується вперше дослідити найкращі практики країн – членів ЄС у сфері поводження з побутовими відходами з метою запозичення позитивного досвіду.

Висновки. Органи місцевого самоврядування є одним із ключових гравців у запобіганні утворенню відходів. Вони можуть за допомогою відповідних заходів сприяти зменшенню кількості утворюваних відходів та їх небезпечних властивостей. Запобігання виникненню відходів є комплексом заходів, вживаних до того, як речовина, матеріал або продукт стають відходами. Метою цих заходів є зменшення кількості відходів шляхом повторного використання продукції або продовження терміну їх служби, зменшення впливу відходів, що утворюються, на навколишнє середовище та здоров'я людини, зменшення шкідливих речовин у матеріалах і продуктах.

Запобігання виникненню відходів є необхідною передумовою сталого розвитку населеного пункту. Необхідно сприймати цю сферу не тільки з точки зору відходів (хоча запобігання виникненню відходів є першою ланкою в ієрархії поводження з відходами), але також з точки зору всього життєвого циклу продукції (дизайну продукції, виробництва, розподілу, використання, повторного використання, переробки) та синергії соціального, регіонального розвитку, освіти тощо.

Запобігання виникненню відходів на муніципальному рівні можна класифікувати за такими напрямками: координаційна та інформаційна діяльність; освітня діяльність; компостування відходів; повторне використання відходів; підтримка діяльності суб'єктів у сфері запо-

бігання виникненню відходів. Координаційна діяльність повинна здійснюватися як між суб'єктами на рівні громади (горизонтальна координаційна діяльність), так і загальнодержавним, регіональним і місцевими рівнями (вертикальна координаційна діяльність).

Освітня діяльність відіграє важливу роль в активному залученні громадян до скорочення утворення відходів та сортування твердих побутових відходів. Навчальні та інформаційно-просвітницькі кампанії повинні проходити у цьому напрямку. Бажано поєднувати навчання та тренінги з його практичною реалізацією у населеному пункті. Значний ефект дає освіта школярів.

Як окремі напрямки, що сприяють зменшенню виникнення відходів на місцевому рівні, слід виділити станції компостування органічних відходів та сприяння повторному використанню товарів з боку органів місцевого самоврядування. Вживані товари, які споживач більше не використовує або не хоче використовувати, але які є функціональними, цілком можуть служити комусь іншому. Залежно від стану та вартості вживаний товар можна продавати, обмінювати або дарувати. Із цієї причини громадяни повинні мати достатньо можливостей для передачі цих товарів для подальшого використання. Такі можливості за зразком країн-членів ЄС мають створити органи місцевого самоврядування.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, побутові відходи, законодавство ЄС.

Ladychenko Viktor V.,
Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of International
Law and Comparative Law of National
University of Life and Environmental science of Ukraine
ORCID 0000-0002-7823-7572
ndi_land_law@ukr.net

Golovko Liudmyla O.,
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of international law and comparative law of the
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
ORCID 0000-0002-3742-2827
golovko_l@nubip.edu.ua

Kapplová Olga,
Candidate of Legal Sciences,
senior lecturer of the Faculty of Management and Economics
of Tomas Bata University (Zlin, Czech Republic)
ORCID 0000-000304213-5168
kapplova@utb.cz

MUNICIPALITY AS A REGULATOR OF HOUSEHOLD WAST MANAGEMENT

Abstract

The purpose of the article. The article examines the experience of bodies of local self-government in EU Member States in the field of household waste management, which has proven itself in practice. EU legislation in this field has been investigated. The directions of municipal waste prevention have been established.

Scientific novelty. Due to the unsatisfactory state of implementation in Ukraine of the obligations imposed on local authorities by the Law on Waste, it is proposed for the first time to explore the best practices of EU Member States in the field of household waste management in order to draw on positive experience.

Conclusions. Bodies of local self-government are one of the key players in waste prevention. They can, through appropriate measures, help reduce the amount of waste generated and their hazardous properties. Waste prevention is a set of measures taken before a substance, material or product becomes waste. The purpose of these measures is to reduce the amount of waste by reusing products or extending their service life, reducing the impact of generated waste on the environment and human health, and reducing harmful substances in materials and products.

Waste prevention is a necessary prerequisite for sustainable development of the settlement. This area should be seen not only in terms of waste (although waste prevention is the first link in the waste hierarchy), but also in terms of the entire product life cycle (product design, production, distribution, use, reuse, recycling), and synergies of social, regional development, education, etc.

Municipal waste prevention can be classified into the following areas: coordination of information activities; educational activity; composting of waste; waste reuse; support of the activities of the entities in the field of waste prevention. Coordination activities should be carried out both between the actors at the community level (horizontal coordination activities) and national, regional and local levels (vertical coordination activities).

Educational activities play an important role in actively involving citizens in reducing waste generation and sorting of municipal solid waste. Training and awareness-raising campaigns should take place in this direction. It is advisable to combine education and training in its practical implementation in the settlement. Education of schoolchildren has a significant effect.

Composting stations for organic waste and facilitating the reuse of goods by bodies of local self-government should be identified as separate areas contributing to the reduction of waste generation at the local level. Used goods that the consumer no longer uses or does not want to use, but which are functional, may well serve someone else. Depending on the condition and value, used goods can be sold, exchanged or donated. For this reason, citizens should have sufficient capacity to transfer these used goods for future use. Such opportunities, modeled on EU member states, should be created by local authorities.

Keywords: bodies of local self-governmen, municipal waste, EU legislation.

Постановка проблеми. Згідно з додатком XXX до глави 6 Угоди про асоціацію Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС про відходи та управління ресурсами в обумовлені терміни (пов'язані з датою набрання чинності Угодою). Із прийняттям Директиви Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи запобігання виникненню відходів систематично розглядається в рамкових стратегіях країн ЄС і програмах запобігання відходам, які встановлюють у тому числі й обов'язки для органів місцевого самоврядування. Україна має перейняти досвід країн ЄС, який виправдав себе на практиці, і врахувати ті чи інші негативні чинники.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері поводження з твердими побутовими відходами вивчали такі вчені, як О. Німко, Н. Максименцева, А. Оскірко, О. Гаврилюк та інші. У зв'язку з наданням органам місцевого самоврядування значної кількості

повноважень у сфері поводження з побутовими відходами пропонується дослідити європейський досвід у зазначеній сфері на основі зарубіжних досліджень.

Мета дослідження – аналіз теоретичних та практичних питань, пов'язаних із виконанням органами місцевого самоврядування покладених на них Законом України «Про відходи» обов'язків у сфері поводження з твердими побутовими відходами, а також вивчення досвіду країн-членів ЄС у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. В Україні згідно із чинним законодавством місцева влада відповідає за політику поводження з побутовим сміттям. Органи місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами забезпечують: розроблення та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів; організацію збирання і видалення побутових відходів, у тому числі відходів дрібних виробників, створення полігонів для їх захоронення, а також організацію роздільного збирання корисних компонентів

цих відходів; затвердження місцевих і регіональних програм поводження з відходами та контроль за їх виконанням; життя заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з відходами; вирішення питань щодо розміщення на своїй території об'єктів поводження з відходами; координацію діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, що знаходяться на їх території, в межах компетенції; здійснення контролю за раціональним використанням та безпечним поводженням з відходами на своїй території; ліквідацію несанкціонованих і неконтрольованих звалищ відходів; сприяння роз'ясненню законодавства про відходи серед населення, створення необхідних умов для стимулювання залучення населення до збирання і заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини; здійснення інших повноважень відповідно до законів України; надання згоди на розміщення на території села, селища, міста місць чи об'єктів для зберігання та захоронення відходів, сфера екологічного впливу функціонування яких згідно з діючими нормативами включає відповідну адміністративно-територіальну одиницю; здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з виробничими та побутовими відходами відповідно до закону та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи (стаття 21 Закону України «Про відходи»). Органи місцевого самоврядування повинні формувати прозорі тарифи на вивезення, переробку і захоронення побутових відходів, в межах тарифу, встановленого законодавством.

Встановлення обов'язку збирання, сортування та утилізації відходів для органів місцевого самоврядування відповідає європейським стандартам. Проте, на жаль, в Україні не спостерігається належне виконання зобов'язань, покладених на органи місцевої влади законом «Про відходи». Тому необхідним є вивчення досвіду країн – членів ЄС у сфері поводження з побутовими відходами з метою запозичення позитивного досвіду, який вже виправдав себе на практиці [1, с. 39]. Крім того, цікавим є європейський досвід контролю громади за діяльніс-

тю представницьких органів місцевого самоврядування [2].

Існує ряд заходів для запобігання виникненню відходів, які застосовуються на муніципальному рівні в країнах ЄС [3, с. 333]. Проте застосування таких заходів не повинно бути самоціллю [4, с. 261]. Вони мають відображати місцеву ситуацію з точки зору управління відходами, збереження ресурсів, сталого споживання, соціальних потреб тощо [5, с. 455].

Головною метою запобігання відходам є створення умов для зниження споживання матеріалів та поступове скорочення виробництва відходів. Згідно з Директивою про відходи «запобігання утворенню відходів» – заходи, вжиті перед тим як речовина, матеріал або продукт стане відходами, що зменшують:

(а) кількість відходів, включаючи ті, що утворені після переробки продуктів чи продовження життєвого циклу продуктів;

(б) несприятливий вплив відходів на довкілля та здоров'я людини; або

(с) вміст шкідливих речовин у матеріалах та продуктах.

Враховуючи зазначене положення, органи місцевого самоврядування мають:

- забезпечити всебічну інформаційну підтримку з цього питання та включити питання запобігання утворенню відходів у навчальних та освітніх заходах, пов'язаних із захистом навколишнього середовища;

- забезпечити ефективне залучення всіх рівнів державного управління до запобігання виникненню відходів, щоб поступово зменшувати їх кількість;

- підтримувати усіма можливими засобами маловідходні та інноваційні технології, які заощаджують сировину та матеріали, підтримують виробничий сектор для оптимізації процесів управління виробництвом;

- достатньою мірою інформувати на всіх рівнях про доступні добровільні інструменти (добровільні угоди, системи екологічного менеджменту, екологічне маркування, більш чисте виробництво) для поступового розширення їх застосування;

- приділяти максимальну увагу харчовим відходам і створювати умови для поступового скорочення таких відходів на всіх рівнях харчового циклу (виробництво продуктів харчування, маркетинг і споживання);

- створити умови для стабілізації виробництва окремих компонентів комунальних відходів та їх подальшого скорочення на всіх рівнях державного управління та на рівні громадян;

- створити умови для зменшення виробництва небезпечних відходів та відходів будівництва;

- сприяти використанню сервісних і благодійних центрів та організацій для продовження терміну служби й повторного використання продукції та матеріалів.

Деякі із перелічених цілей можуть активно реалізовуватися органами місцевого самоврядування, інші – лише шляхом підтримки діяльності інших суб'єктів. Загалом, більше інструментів для досягнення цих цілей мають великі міста, ніж малі. Різниця в основному обумовлена різною структурою населення, інфраструктурою та фінансовими ресурсами.

Координаційна діяльність повинна здійснюватися як між суб'єктами на рівні громади (горизонтальна координаційна діяльність), так і загальнодержавним, регіональним і місцевими рівнями (вертикальна координаційна діяльність). Наведемо вдалий приклад, який використовується в Чеській республіці в зазначеній сфері. Координоване співробітництво між Департаментом охорони навколишнього середовища та відділом соціальної допомоги міської ради м. Брно – проект у сфері запобігання виникненню відходів та подальшого використання функціональних меблів **RE-NAB**.

У квітні 2016 р. мерія міста Брно започаткувала проект підтримки використання вживаних меблів, так званого меблевого банку. Мешканці міста Брно можуть дарувати непотрібні меблі людям, які цього потребують. Це можуть бути такі товари: дерев'яні, металеві або пластикові столи, стільці, шафи, комоди, ліжка і полиці, всі корисні меблі, включаючи садові. З гігієнічних причин м'які меблі не збираються.

У чотирьох центрах збору сміття розміщуються накриті контейнери великого об'єму, де зберігаються ці товари. Крім того, меблі транспортуються на склад акціонерного товариства **SAKO Brno**, де ведеться реєстр доступних меблів разом із фотографіями. Згодом Департамент соціального забезпечення пропонує його соціально нужденним

мешканцям міста Брно, які не мають фінансових коштів на нове обладнання квартири. «Цей проект запобігає відходам і заощаджує кошти з міського бюджету. Збережені меблі знаходять нового користувача і допомагають людям, які знаходяться у важкій соціальній ситуації, які не можуть дозволити собі нове побутове обладнання», – розповів заступник міського голови Мартін Андер про переваги проекту **RE-NAB** [6].

Брно – перше місто в Чехії, яке реалізує подібний проект. Проте такі проекти поширені в інших країнах ЄС, зокрема Бельгії та Австрії, де розповсюджене повторне використання меблів.

Проект «**RETRO-USE**», який також реалізується в місті Брно. Проект почав функціонувати в серпні 2016 року. **RetroUse** повторно використовує старі, але функціональні речі, які людям не потрібні, але шкода їх викинути. Ці речі повинні бути вироблені до 1989 року. Завдяки цьому проекту мешканці міста Брно можуть продовжити життєвий цикл товарів. Метою проекту є поширення товарів серед тих, хто може продовжувати їх використовувати, а також серед установ культури, зокрема музеїв та театрів. У рамках проекту населення віддає всі корисні і зроблені до 1989 року товари, зокрема: книги, журнали, посуд і предмети побуту, технічне обладнання, особисті документи цікавих людей, старі фотографії та фільми, іграшки, спортивне спорядження – все, що може бути корисним будь-кому, хоча власнику вже не є потрібним. Потім ці предмети віддають культурним закладам, нужденним і всім любителям ретро. Жодна з речей не є предметом торгівлі і не стає відходами. Пошкоджені речі ремонтуються. Таким чином, **RETRO-USE** є одночасно і соціальним проектом. Місто Брно в рамках реалізації цього проекту співпрацює з Американським фондом та іншими культурними установами, такими, як Моравська галерея, Технічний музей Брно, Інститут військової історії. Більше інформації можна знайти на веб-сторінці: <https://www.retro-use.cz/> [7].

Важливим є скоординоване співробітництво між соціальними службами міста та неприбутковою організацією при повторному використанні вживаної продукції. Благодійна католицька організація Карітас Пльзень управляє так званим гуманітарним складом,

який пропонує широкий спектр нових і вживаних товарів для широкої громадськості. До них відносяться робочий, дитячий, жіночий та чоловічий одяг, дитяче взуття та спортивне спорядження, різні предмети домашнього вжитку, посуд, дитячі іграшки, книги, пластинки, дитячі коляски та меблі. Існує також соціальна проблема одягу та меблів на основі запиту постачальників соціальних послуг. Найчастіше працівники гуманітарного складу співпрацюють із соціальним відділом муніципалітету або районів, бюро праці та неприбутковими організаціями в місті Пльзень. На практиці клієнти приходять на склад з рекомендаціями відповідної установи щодо отримання побутової техніки, після того, як постачальник соціальних послуг спочатку зв'язується зі складом, щоб перевірити наявність потрібних товарів. Якщо товар є в наявності, постачальник соціальних послуг заповнює запит на видачу товарів, з якими клієнт приходить на склад. Крім того, жінки, що працюють у гардеробі, є клієнтами Центру соціальної реабілітації. Щорічно в рамках проекту видається близько 7000 предметів одягу і меблів для нужденних людей, а це близько 400 осіб. Більше інформації можна отримати на веб-сторінці: <https://www.dchp.cz/> [8].

Співпраця з іншими суб'єктами може також включати угоду про надання певної інформації, пов'язаної із запобіганням виникненню відходів. Якщо школа, церква або інша некомерційна / благодійна організація організовує блошиний ринок у місті Зальцбург, вона може попросити місто Зальцбург (**AbfallService**) видалити відходи безкоштовно. Якщо після розгляду кожної окремої заяви комунальне підприємство задовольняє запит заявника, заявник зобов'язаний заповнити просту таблицю, в якій оцінюється кількість товарів (одяг, невеликі меблі, побутова техніка, обладнання для спорту та відпочинку, медіа-книги, компакт-диски, записи тощо), які були продані. Таким чином зазначені товари повторно використовуються.

У країнах ЄС муніципалітети беруть участь у реалізації регіональних концепцій екологічної освіти, а в окремих випадках вони розробляють свої власні екологічні концепції освіти. Загальна мета екологічної освіти – це розвиток компетенцій, необхідних для екологічно відповідальної поведін-

ки, тобто поведінки, якомога більш сприятливої для навколишнього середовища, враховуючи наявні можливості. Екологічно відповідальна поведінка розглядається як відповідальна особиста, громадянська та професійна поведінка щодо ставлення до природи та природних ресурсів, поведінки споживачів та активного впливу на оточення, використовуючи демократичні процеси та правові засоби.

Черговим добрим прикладом є проект «Пошук нових шляхів інформаційної підтримки у реалізації Програми запобігання відходам у Чехії». Основними завданнями проекту були застосування і використання науково обґрунтованих методологій та параметрів для підвищення ефективності застосування економічних і законодавчих інструментів у сфері охорони навколишнього природного середовища, таких, як оптимізація адміністративного навантаження, спричиненого екологічними нормами, створення та затвердження методів кількісної оцінки економічного впливу екологічної політики на підприємства і домогосподарства, добровільні угоди для сприяння екологічним інноваціям, підвищення ефективності інструментів екологічної освіти та підготовки й ефективного впровадження добровільних інструментів екологічної політики на практиці. Результати проекту безпосередньо пов'язані з програмою **BETA** для Міністерства охорони навколишнього середовища [9].

У рамках проекту була розроблена Методологія інтеграції профілактики відходів в освіту для окремих шкіл та позашкільної освіти (далі – Методологія). Методологія була розроблена з метою реалізації цілі 1 Чеської програми запобігання відходам, яка полягає у тому, що протягом впровадження Програми запобігання відходам у Чеській Республіці необхідно забезпечити всебічну інформаційну підтримку з цього питання, включаючи запровадження питань профілактики відходів у шкільні програми, науково-дослідні програми та освітню діяльність, а також освітні заходи, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища. У більш широкому контексті вона відповідає впровадженню нових методів в освіту, що має сприяти впровадженню кругової економіки. Основним принципом кругової економіки є збереження доданої вартості про-

дукції в економічній системі якомога довше, зменшуючи при цьому обсяг відходів. Суттєвою частиною цього принципу є запобігання відходам. Профілактика відходів міцно закріплена в ієрархії управління відходами, в якій вона посідає перше місце. Профілактику відходів не можна розглядати лише як сегмент управління відходами, але набагато ширше, тобто з усього життєвого циклу продукту. Існують також синергічні наслідки соціальної сфери, освіти, регіонального розвитку тощо, а сфера освіти відіграє дуже важливу роль у цьому процесі [10].

Висновки. Органи місцевого самоврядування є одним з ключових гравців у запобіганні утворенню відходів. Вони можуть за допомогою відповідних заходів сприяти зменшенню кількості утворюваних відходів та їх небезпечних властивостей. Запобігання виникненню відходів є комплексом заходів, вживаних до того, як речовина, матеріал або продукт стають відходами. Метою цих заходів є зменшення кількості відходів шляхом повторного використання продукції або продовження терміну їх служби, зменшення впливу відходів, що утворюються, на навколишнє середовище та здоров'я людини, зменшення шкідливих речовин у матеріалах і продуктах.

Запобігання виникненню відходів є необхідною передумовою сталого розвитку населеного пункту. Необхідно сприймати цю сферу не тільки з точки зору відходів (хоча запобігання виникненню відходів є першою ланкою в ієрархії поводження з відходами), але також з точки зору всього життєвого циклу продукції (дизайну продукції, виробництва, розподілу, використання, повторного використання, переробки) та синергії соціального, регіонального розвитку, освіти тощо.

Запобігання виникненню відходів на муніципальному рівні можна класифікувати за такими напрямками: координаційна та інформаційна діяльність; освітня діяльність; компостування відходів; повторне використання відходів; підтримка діяльності суб'єктів у сфері запобігання виникненню відходів. Координаційна діяльність повинна здійснюватися як між суб'єктами на рівні громади (горизонтальна координаційна діяльність), так і загальнодержавним, регіональним і місцевими рівнями (вертикальна координаційна діяльність).

Освітня діяльність відіграє важливу роль в активному залученні громадян до скорочення утворення відходів та сортування твердих побутових відходів. Навчальні та інформаційно-просвітницькі кампанії повинні проходити у цьому напрямку. Бажано поєднувати навчання та тренінги з його практичною реалізацією у населеному пункті. Значний ефект дає освіта школярів.

Як окремі напрямки, які сприяють зменшенню виникнення відходів на місцевому рівні, слід виділити станції компостування органічних відходів та сприяння повторному використанню товарів з боку органів місцевого самоврядування. Вживані товари, які споживач більше не використовує або не хоче використовувати, але які є функціональними, цілком можуть служити комусь іншому. Залежно від стану та вартості вживаний товар можна продавати, обмінювати або дарувати. З цієї причини громадяни повинні мати достатньо можливостей для подальшого використання цих товарів. Такі можливості за зразком країн-членів ЄС мають створити органи місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Ладиченко В. В., Головка Л. О. Законодавче забезпечення питного водопостачання в Сполучених Штатах Америки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 5. С. 39–42.
2. Мишак І. М. Механізми контролю громади за діяльністю депутатів місцевих рад в Україні та Польщі (порівняльно-правовий аналіз). *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 1. С. 56–61.
3. Ladychenko, V., Golovko, L. Implementation of European Environmental Policy in Ukraine: Problems and Prospects. *European Journal of Sustainable Development*. 2017. Volume 6. No 3. P. 333–339.
4. Ladychenko, V., Yara, O., Uliutina, O., Golovko, L. Environmental Liability in Ukraine and the EU *European Journal of Sustainable Development*. 2019. Volume 8. No 2. P. 261–267.
5. Ladychenko V., Golovko L. The Right to Access to Environmental Information in Ukraine and the EU. *European Journal of sustainable development*. 2018. Volume 7. No 3. P. 455–459.
6. Projekt RE-NAB zajistí nábytek sociálně potřebným. URL: <https://www.brno.cz/brno->

aktualne/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/a/projekt-re-nab-zajisti-nabytek-socialne-potrebnym/ (Дата звернення: 25.07.2019).

7. Retro věci. URL: <https://www.retro-use.cz/> (Дата звернення: 25.07.2019).

8. Diecézní charita Plzeň (DCHP). URL: <https://www.dchp.cz/> (Дата звернення: 25.07.2019).

9. Projekt TAČR «Hledání nových způsobů informační podpory při realizaci Programu předcházení vzniku odpadů ČR». URL: http://www.mzp.cz/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu (Дата звернення: 25.07.2019).

10. Metodika pro začlenění problematiky předcházení vzniku odpadů do výuky pro jednotlivé stupně škol a mimo kolní výchovu. URL: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu/\\$FILE/OODP-metodika_vzdelavani-20170201.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu/$FILE/OODP-metodika_vzdelavani-20170201.pdf) (Дата звернення: 25.07.2019).

References:

1. Ladychenko, V., Golovko, L. (2015). Legislative support for drinking water supply in the United States *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 5, 39–42 [in Ukrainian].

2. Myshchak, I. M. (2016). Mekhanizmy kontroliu hromady za diialnistiu deputativ mistsevykh rad v Ukraini ta Polshchi (porivnialno-pravovy analiz). *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 56–61 [in Ukrainian].

3. Ladychenko, V., Golovko, L. (2017). Implementation of European Environmental Policy in Ukraine: Problems and Prospects. *European Journal of Sustainable Development*, Volume 6, 3, 333–339.

4. Ladychenko, V., Yara, O., Uliutina, O., Golovko, L. (2019). Environmental Liability in Ukraine and the EU. *European Journal of Sustainable Development*, Volume 8, 2, 261–267.

5. Ladychenko V., Golovko L. (2018). The Right to Access to Environmental Information in Ukraine and the EU. *European Journal of sustainable development*, Volume 7, 3, 455–459.

6. Projekt RE-NAB zajistí nábytek sociálně potřebným. URL: <https://www.brno.cz/brno-aktualne/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/a/projekt-re-nab-zajisti-nabytek-socialne-potrebnym/> (Last accessed: 25.07.2019).

7. Retro věci. URL: <https://www.retro-use.cz/> (Last accessed: 25.07.2019).

8. Diecézní charita Plzeň (DCHP). URL: <https://www.dchp.cz/> (Last accessed: 25.07.2019).

9. Projekt TAČR «Hledání nových způsobů informační podpory při realizaci Programu předcházení vzniku odpadů ČR». URL: http://www.mzp.cz/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu (Last accessed: 25.07.2019).

10. Metodika pro začlenění problematiky předcházení vzniku odpadů do výuky pro jednotlivé stupně škol a mimoškolní výchovu. URL: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu/\\$FILE/OODP-metodika_vzdelavani-20170201.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu/$FILE/OODP-metodika_vzdelavani-20170201.pdf) (Last accessed: 25.07.2019).

Стаття надійшла до редакції 9 вересня 2019 р.